

Vážené kolegyně, kolegové,

slavný alchymista Isaac Newton třicet let proměňoval olovo ve zlato. Alchymista? Zní to podivně, Newton a alchymie, zakladatel moderní vědy a pavěda... Je to pravda a navíc nebyl sám, v alchymii věřil neméně slavný matematik Leibniz, chemik Boyle a mnozí další. Nedělejme si iluze, alchymie není a nebyla věda. Používala sice vědecké postupy, zejména experiment, jako jediná pěstovala laboratorní metody nepřetržitě od starověku až do 18. století. Jistý dánský alchymista (jeho jméno mi vypadlo) objevil náhodou fosfor, ale jinak toho alchymie mnoho neobjevila. To, v co alchymisté věřili, jednoduše nebyla pravda. Víra v transmutaci kovů byla odůvodněná dobovými teoriemi a nepochopením některých chemických reakcí, odehrávajících se v přírodě nebo například v dolech. Všechno to však byl jenom omyl. Nestačí vymýšlet teorie a stovky let opakovat pokusy, aby výsledek byl rozumný. Alchymie mohla výjimečně inspirovat, ale inspirovaným musel být genius, což Newton byl. Zřejmě alchymie byla v prapůvodu jeho pokusů se světlem, které vedly k objevu jeho složení, spektra. Nebo Paracelsa, ten na základě nesprávných hypotéz došel k nesprávným řešením, přesto však jeho dílo zbořením dogmat znamenalo revoluci v medicínském myšlení.

Nepochybně, pravdu máme my, současná věda, a nikoliv alchymie. Uvědomme si však, že vědecký pohled na svět není jediný možný. Jinak vidí svět náboženský fundamentalista, jinak umělec, jinak člověk žijící přírodou a v přírodě, jinak filozof. Mnoho civilizací dávalo přednost mýtům před poznáním. Bohatý svět idejí vyústil v sofistikované indiánské civilizace s hekatombami lidských obětí, které byly nutné k nasycení bohů, aby svět mohl pokračovat. Neméně bohatý myšlenkový svět doprovázel naprosto primitivní a statický způsob života původních Australanů, kteří nepřipustili po desetitisíce let žádný pokrok. Raději zabíjeli novorozeňata, aby si nárůst populace nevynutil změnu. Každé době, každé civilizaci dominuje nějaké myšlenkové paradigma. Dnes je to myšlení vědecké, založené na důkazech a na racionální interpretaci. Ve středověku to byla náboženství. Dosáhla dokonalosti ve svých myšlenkových světech, třeba v díle Tomáše Akvinského či komentátora talmudu Raši. Ale v době, kdy náboženství nejenom ovládalo, ale i vysvětlovalo vše, vznikalo moderní myšlení. Vniklo jako disent proti moci i dominantnímu myšlení. Někde jsem četl, že šlo o metafyzickou revoluci, protože nic nenutilo myslet za hranice dovoletného, než vlastní intelektuální neklid. Pak vědecké myšlení zvítězilo, ovšem jenom na poli vědy, výuky a oficiálního diskurzu. Ve skutečnosti řada lidí, i našich kolegů věří v geopatogenní zóny, homeopatii... Vědecká interpretace je jednou z mnoha, je však nejlepší. Umožnila současný pokrok, který přes všechny nevýhody a hrůzy světových válek vede k tomu, že více lidí se má lépe, mnohem lépe než v minulosti. Konec konců, není to vědecké myšlení, které vede k upalování protivníků či k bombovým atentátům. Držme se jej, ale vězme, že to není jediný možný pohled na svět, fyzický i metafyzický.

Na vaše příspěvky se i s redakční radou těší

prof. MUDr. Ivan Rektor, CSc.,
předseda redakční rady

prof. MUDr. Ivan Rektor, CSc.

1. neurologická klinika LF MU
a FN u sv. Anny
Pekařská 53, 656 91 Brno
rektor@fnusa.cz

